

Katarzyna Wyrwas, Katowice, Uniwersytet Śląski

Irakijski – nowy przymiotnik

Sytuacja polityczna w Iraku spowodowała, że w mediach obserwuje się obecnie wyższą frekwencję derywatów utworzonych od nazwy tego państwa. Często pojawiają się w tekstach nazwy mieszkańców *Irakijczyk*, *Irakijka*, a także przymiotniki *iracki* oraz *irakijski*. Ostatniej z wymienionych form słowniki albo nie notują wcale albo – jak Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN pod red. A. Markowskiego – uznają za jednoznacznie niepoprawną. Trudno jednak nie dostrzec, że ten nieakceptowany wyraz używany jest w coraz większej ilości publikacji – w ogólnopolskich dziennikach (Gazeta Wyborcza, Rzeczpospolita, Super Express, Trybuna), w tygodnikach (Polityka, Tygodnik Powszechny, Wprost, Niedziela), w prasie lokalnej (Głos Wielkopolski, Kurier Szczeciński, Gazeta Kołobrzeska, Kurier Zachodni). Przymiotnik *irakijski* występuje również w informacjach radiowych, telewizyjnych oraz internetowych.

W Internecie *iracki* występuje w ponad 47 tysiącach dokumentów, *irakijski* zaś tylko w ponad 500. Jeśli frekwencję tego nowego derywatu przymiotnikowego porównać z częstością występowania przymiotnika *iracki*, przyznać trzeba, że nowa forma jest nadal rzadka, z kilku jednak powodów ma szansę na upowszechnienie się.

Po pierwsze – niepoprawny dotychczas przymiotnik występuje m.in. w prasie znanej i uznanej, co w pewnym sensie podnosi jego wartość i siłę oddziaływania społecznego. Po drugie – wyraz ten swą budową nawiązuje bezpośrednio do istniejących form z intermorfem *-ij-*: *Irakijczyk*, *Irakijka*. Po trzecie – jest wprawdzie formą dłuższą, ale za to bez alternacji w temacie: *Irak – irakijski*, inaczej niż *Irak – iracki*. Po czwarte – można w tym przypadku mówić o znaczącym wpływie (fonetycznym zapewne) angielskiego przymiotnika *Iraqi* ‘iracki’, który w znaczeniu rzeczownikowym może być także nazwą mieszkańca Iraku. Ciekawym zjawiskiem jest, że *irakijski* występuje głównie w mediach, a dzieje się tak najprawdopodobniej nie bez powodu – wiadomości są bowiem często tłumaczeniami informacji agencyjnych.

Oto pochodzące z prasy przykłady zawierające omawiany przymiotnik:

alianckie samoloty patrolujące strefę zakazaną dla *irakijskiego* lotnictwa (TP nr 8, 25 II 2001); pomoc dla 260 tys. *irakijskich* uchodźców (TP nr 15, 13 IV 2003); napotkali na zaciekle opór *irakijskich* obrońców (...). (...) wśród Kurdów – tak *irakijskich*, jak i tureckich, (...) pojawiła się nadzieja na stworzenie niezależnego od Ankary i Bagdadu państwa (P 12/2003); niepokojące reakcje społeczeństwa *irakijskiego* (P 12/2003); kiedy uda się wyłonić

demokratyczny *irakijski* rząd (P 20/2003); pozwalają mu mieszkać u siebie z Amerykanką *irakijskiego* pochodzenia (P 01/2004); *Irakijska* „Karine-A”? (GW, 8 I 2002); exodus Kurdów narusza (...) morale *irakijskich* żołnierzy (GW, 18 III 2003); *Irakijski* inwestor płacił z opóźnieniem (GW, 15 IV 2003); Każdy Irakijczyk, który zestrzelił samolot wroga dostanie 100 milionów dinarów [33 tys. dolarów] - ogłoszono *irakijskim* żołnierzom (GW, 21 III 2003); [podpis pod zdjęciem] *Irakijskie* dziecko w pobliżu Basry (Nd nr 51-52, 28 XII 2003); *Irakijski* komitet olimpijski (Rz, 25 IV 2003); *Irakijski* chłopiec leczony w krakowskim szpitalu (Rz, 20 I 2004); Janabi, Polak *irakijskiego* pochodzenia (Rz, 25 I 2004); W czerwcu 1929 r. *irakijscy* nacjonaliści (...) rozpoczęli negocjacje z nowo wybranym rządem (W nr 1068, 18 V 2003); Dżemil Abas, niegdyś najlepszy *irakijski* piłkarz (S, 20-21 XII 2003); [podpisy pod zdjęciami] *Irakijscy* policjanci na posterunku. *Irakijscy* policjanci znajdują się na rzeczy (S, 24-26 XII 2003); armia skorzysta w Iraku z pomocy polskich imamów. Mają ułatwić kontakty z *irakijskimi* duchownymi. (S, 14 I 2004); *irakijscy* naukowcy zabiegali o szkolenia w poznańskiej Akademii Medycznej (GŁW, 31 III 2003); Nasz najbardziej znany sportowiec będzie skakał na nowym obiekcie, skonstruowanym według projektu *irakijskiej* architektki Zahy Hadid (N nr 08/01, 14 I 2004).

Przymiotnika *irakijski* używają dziennikarze radiowi i telewizyjni, politycy, naukowcy, co niewątpliwie przyczynia się do jego upowszechnienia w polszczyźnie:

Krzysztof Grzesiowski: (...) amerykańskie stacje telewizyjne nie mówią nic o *irakijskich* uchodźcach (Wywiady Sygnałów Dnia, Program 1 Polskiego Radia, 26 III 2003; z Krzysztofem Janowskim, rzecznikiem wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. uchodźców, rozmawiał Krzysztof Grzesiowski); Marek Belka: (...) o to, o co właściwie wszystkim chodzi – o suwerenność Irakijczyków, *irakijskich* instytucji (Radio Zet, 18 XII 2003; rozmowa Moniki Olejnik z Markiem Belką, szefem Rady Współpracy Międzynarodowej); Joanna Modrzejewska-Leśniewska: (...) żołnierze wchodzili z psami na teren domostw *irakijskich*, co wywoływało protesty (Radio Tok FM 24 X 2003; program Poranek w Toku).

Mogłoby się wydawać, że nowy polski przymiotnik jest nieświadomą innowacją słotwórczą lub też że częściej stosują go osoby nie znające wersji poprawnej, tymczasem jednak używanie przymiotnika *irakijski* bywa zabiegiem świadomym. Poniższe przykłady pokazują, że w prasie oraz na stronach internetowych *iracki* i *irakijski* są stosowane wymiennie, często w bliskim sąsiedztwie. Pozwala to uniknąć monotonii tekstu wynikającej z częstych dosłownych powtórzeń leksykalnych, np.:

Bez większego międzynarodowego rozgłosu Amerykanie rozpoczynają szkolenie *irackich* opozycjonistów w bazie Taszar nad Balatonem. (...) Wyrażenie zgody na przyjęcie *irakijskich* opozycjonistów wzmocniłoby z jednej strony pozycję Węgier wobec USA (...). (P nr 06/2003); Ostrzeliwani Brytyjczycy wycofali się na posterunek policji. Około dwudziestu wspierających ich *irackich* policjantów uciekło (...). Wcześniej minister obrony Geoff Hoon mówił w Izbie Gmin, że zabici żołnierze należeli do policji wojskowej i uczestniczyli w szkoleniu *irakijskich* policjantów (...) Największa organizacja *irackich* szyitów (...) potępiła zabicie żołnierzy (GW, 25 VI 2003); Niedzielne ataki wojsk amerykańskich i brytyjskich spowodowały śmierć 62 *irakijskich* cywilów, ok. 400 zostało rannych - poinformował *iracki* minister informacji (GW, 24 III 2003); Saddam Husajn bezpiecznie przetrwał amerykańskie bombardowania (...) - powiedział Saed al Sahaf, *irakijski* minister informacji (...). To pierwsza oficjalna reakcja Iraku od czasu rozpoczęcia w piątek

nad ranem ofensywy wojsk *antyirackiej* koalicji (GW, 21 III 2003); Departament Stanu (...) zaprosił do USA *irakijskich* zawodników i trenerów z Narodowej *Irackiej* Federacji Łucznictwa (The SAGA Foundation, American Civilization Website, www.saga.org.pl); (...) mimo tego, że posiadamy bardzo prymitywną broń, morale wśród naszych ludzi jest wysokie. W przeciwieństwie do armii *irackiej*. Codziennie kontaktujemy się z *irakijskimi* żołnierzami i oficerami (BBC Sekcja Polska, www.bbc.co.uk).

Można się zastanawiać, czy w przypadku dwóch tożsamyh znaczeniowo przymiotników nie dojdzie z czasem do specjalizacji znaczeniowej wynikającej z ich budowy słowotwórczej – wtedy *iracki* byłby traktowany przez mówiących jako przymiotnik od nazwy kraju, *irakijski* zaś uznawano by za derywat od nazw mieszkańców. W zebranych obecnie materiale brak jednak przykładów na potwierdzenie tej tezy.

Na koniec warto dodać, że język angielski również wzbogacił się ostatnio o nowy wyraz derywowany od nazwy *Iraq* – *Iraqian*, nie odnotowany dotychczas w słownikach, a funkcjonujący w takich samych znaczeniach, jak jego znany poprzednik *Iraqi*: nazwy mieszkańca (np. w dowcipie «An American, an Englishman, and a *Iraqian*...») oraz przymiotnika (np. *Iraqian* people, *Iraqian* leaders, former *Iraqian* Dictator, *Iraqian* nationality). Wyraz ten jest w angielszczyźnie na razie dość rzadki, podobnie zresztą jak *irakijski* w polszczyźnie).

Wykaz skrótów

GW – Gazeta Wyborcza, GłW – Głos Wielkopolski, N – Niedziela, P – Polityka,
Rz – Rzeczpospolita, S – Super Express, TP – Tygodnik Powszechny, W – Wprost

Artykuł został opublikowany w piśmie „Język Polski” LXXXIV, 2004, z. 5, s. 392-393